

Kültür

Enbiya YILDIRIM*

KÂBE'NİN ETRAFI

İslâm'da ibadetin şekilden öte bir boyutu vardır. Kulun ibadetini îfâ etmesi istenirken bunun beden hareketleriyle sınırlı kalmaması arzulanır. Zira şekli hareketler son derece önemli olmakla birlikte mânevî ve ruhî boyutun bedene eşlik etmesi gerekir. Hiç şüphesiz, ibadetlerde aslanan, insanın kalbini terbiye etmek ve onu istikamet üzere bulundurmak. Rabbiyle olan bağlantıyı diri tutmaktır. Bu yüzdendir ki, hangi ibadet olursa olsun, kendini vermeden yerine getirildiğinde sevabı fazla olmayacaktır.

İbadet esnasında dünya ile bağlantıyı kesmek asıl olduğundan, namaza duran insanın ellerini tekbir için kaldırdığında dünyayı ardında bırakması beklenir. Mâsivâ ile bağlantısını kesmesi için duvara yakın durması ve gözlerini secde mahallinin ilerisine taşırmaması tavsiye edilir. Hatta başkalarının önünden geçmesinin muhtemel olduğu mekânlarda da, Allah Rasûlü'nün tavsiyesine uyarak, sütre edinmesi istenir. Böylece hem önünden geçme durumu olan kişilere bir sınır çizilmiş hem de namaz kılan kendisine bir alan belirlemiştir ve

bu alanın dışına odaklanmaz. Huşu ile kastedilen de budur. İnsanın sadece ibadete kilitlenmesidir. Bunu başarabilmesi için de kendisini namazda meşgul edecek her şeyden kopması icap eder. Meselâ edâ sıra-

sında günümüzün vazgeçilmez aletlerinden olan cep telefonlarının kapatılmasının gerekmesi de bundandır.

Huşu çok mühim ve kulun rabbi ile olan bağıni güçlendirmesine yardımcı olduğundan dolayıdır ki, teheccüd namazının nâfile ibadetler arasında çok farklı bir yeri vardır. Zira gece uykusunu bölerek, nefesine rağmen namaza kalkan insan herkesin uyuduğu ve riyâ karıştırmanın neredeyse imkânsız olduğu bir zaman ve mekânda yaratının huzuruna yönelir. Bu nedenle teheccüd gözyaşının en rahat aktıldığı namazdır. Bu namazı öven kutlu elçi şöyle buyurmaktadır: *“Gece namazına devam ediniz. Zira bu sizden önceki sâlihlerin ibadetidir. Çünkü gece ibadeti, Allah’a yakınlık ve günahlara kefâret vesilesi olup insanı bedenî hastalıklardan korur ve günahlardan uzaklaştırır.”*(Tirmizi, 3549)

Camilerin ibadetin mânevî hazzına zarar vermeyecek sadelikte tezyîn edilmesi ve var olan süslerin kula sadece Allah’ı ve kulluğu hatırlatacak bir çerçevede işlenmiş olması huşûyu muhafaza etmek içindir. İstan-

bul’daki selâtin camilerin tezyinatlarına bakan insanın mânevî bir haz alması ve camilerdeki süslemelerin dünyaya sürüklemek yerine Allah’a yöneltmesi bundandır. Levhalara bakıldığında da, tamamen Allah’ın azametini ve caminin mânevî

havasını yansıtan âyet ve hadislerden veya güzel sözlerden derlenmiş hatlar oldukları görülür. Sultanahmed Camii’ni gezen hiçbir kimse, cami içersini süsleyen çinilerin kendisi-

ni Allah’tan koparıp dünyaya yönelttiğini söyleyemez. Tam tersine, caminin bu güzel süslemeleri bile mü’mini Allah’a yöneltecek incelikte bir işçilikle yapılmışlardır. Selçuklu dönemi camilerinde ise camiler daha sadedir ve insan bu mekânlara adımını atar atmaz dünyayı gerisinde bırakır.

Ecdadımız bazı camilerde, insana kulluğunu daha camiye girerken hatırlatmak ve edebini takınmasını sağlamak amacıyla, çok ince bir düşüncenin sonucu olarak cami girişlerinin yüksekliğini kısa tutmuş, camiye giren eğilmek zorunda bırakılmıştır. Böylece camiye daha girişte ilk adımını atan kimse, Allah karşısındaki küçüklüğünü hatırlayarak kendisini toparlar ve içeride edâ edecek olduğu namaz için kendisini hazır hale getirir.

Osmanlı döneminde hem Kâbe’ye olan saygıdan hem de kulun ibadet dışında başka bir şeyle meşgul olmaması amacıyla, Allah’ın evinin etrafı son derece sâde bir işçilikle inşâ edilmişti. Kâbe’nin bulunduğu alana giren bir insanı dünya ile meşgul edecek ve dikkatini dağıtacak bir şey bulunmuyordu. Altınoluklar bile ortamla son derece uyumluydu, insanı ibadetten koparmıyordu. Mü’minler bakışlarını Kâbe’nin ötesine uzattıklarında gökyüzünden başka bir şey görmezlerdi. Zira Kâbe’nin çevresinde ondan daha yüksek bir binâ inşâ edilmemişti. Bunun anlamı ise tavaf yapan mü’minlerin

kendilerini ibadete daha fazla verebilmeleriydi.

Bugün Kâbe'nin etrafında sözünü ettiğimiz o mânevî atmosferin korunduğunu söylememiz zordur. İnsanların gönüllerinin ibadetten başka şeylere kayması için her türlü imkân hazırlanmış durumdadır. Öncelikli olarak Kâbe'yi muhasara altına almış olan yüksek binalar ortamı kasmıştır. Koca koca binalarla Kâbe'nin nefes alması engellenmiştir. Küçük birikimleriyle ömürlerinde belki bir kez buralara gelme imkânına sahip olan mü'minler, Kâbe'ye dönüp göz yaşlarını tam dökcekleri anda gözlerinin önüne kocaman binalar dikilir ve kalp huzuru dağılıp gider. Hacıların ceplerinin boşaltılması için kurulmuş tezgâhlar da bu bağlamda zikredilebilir. Hacı adayı hacca mı ticarete veya alış-verişe mi gittiğini neredeyse unuttur burarlardan geçtiğinde.

Sözünü ettiğimiz bu olumsuz tabloda, hac ve umre ibadetine bir turizm gibi bakmanın ve bunu ranta dönüştürme hesaplarının yapılmasının çok büyük etkisi vardır. Hâlâ medenîleşmemiş bir coğrafyanın "mânevî huzur"un ne kadar önemli olduğunu hesap edemeyecek kadar olayın maddî boyutuna odaklanmasını anlamak esasında zor olmamaktadır. Zira devre-mülk esasına göre Kâbe'nin etrafına turizm yatırımları yapmak başka bir şeyle izah edilemez. Tüm bunlar hac ve umrenin mü'minlerin

gönlündeki büyüsunü zedelemekte, ilk kez kutsal beldeye gidenler gördükleri manzara karşısında yıkılmaktadırlar.

Ancak, parayı önceleyen, hac ve umreyi neredeyse sadece bir turizm olayı olarak gören ve bu insanların buraya gelme zorunluluğunu iyi değerlendiren, ibadette asıl olanın ortamın dünyevî gâilelerden temizlenmesi olduğu gerçeğini öteleyen bu bakış açısını şöyle bir tehlikenin beklediğine inanıyorum: O da, hac ve umreyi turizm olarak gören yaklaşımın aynı bakış açısıyla karşılık bulmasıdır. Şöyle ki; şu an belki yönetimin zorlamasıyla tesettür noktasında bir sorun yaşanmamaktadır. Ancak bu durumun ilerleyen dönemde nasıl bir dönüşüm geçireceğini yaşarsak hep beraber göreceğiz. Ülkemizde zaman zaman cenaze namazlarında görmeye neredeyse alıştırdığımız, tesettüre uygun olmayan giyim tarzıyla namaz kılınmasına benzer bir durumun Kâbe'nin etrafında yaşanmayacağını kim söyleyebilir?

İklimin sıcak olmasının da etkisiyle birlikte Mekke'nin denizi olmayan bir turizm belgesi haline gelmeyeceğini kim garanti edebilir? İnsana hafakanlar bastırın bu muhtemel tablo, ibadetin ruhundan uzaklaşan bir zihniyetin sonunda varacağı yerdir. Bu gerçekleştiğinde ise ne gerçek anlamda bir hac ibadetinden ne de umreden söz etmek mümkün olacaktır.

Böyle olunca da buradaki ibadetler sadece şekilde kalan ve rutin olarak yerine getirilen turistik birer gezi haline gelecektir. Bu manzaranın bir eksiği ise Harem'in etrafında kafelerin ve diğer eğlence alanlarının açılması olacaktır. Bunlar da tamamlandığında tablo tamamlanmış olacaktır. Ondan sonra ibadeti Allah'ın istediği gibi yapabileceklere rabbimizin vereceği hac ve umre sevabı her halde birkaç kat olacaktır. Umarım bu tahminimde yanılıyorum, ben Müslümanların bu noktaya gelmesine izin vermeyeklerine inanıyorum.

*. Prof. Dr.